

Наша реч



*Април 2024.
бр. 23
поводом Дана Рома*

ГЛАВНИ И ОДГОВОРНИ УРЕДНИЦИ:

ЈЕЛЕНА ДРАГОВИЋ

ЈЕЛЕНА СИНАНИ

Садржај:

Уводна реч	3
Историја и обележја ромског народа	4
Гарави сокак	7
Магична моћ поезије	12
<i>Наша реч</i> интервју: Јелена Синани, педагошки асистент	15
Спортски кутак	18
Речник ромских обичаја и културе	23
Панонски Морнар на таласима ромске музике	25
Роми у свету уметности	29
„Ветрови ме леме, али успео сам у животу”	34
<i>Друга шанса</i>	38
Завршна реч	42

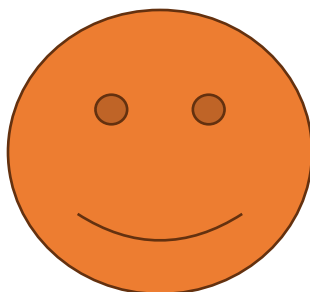
Међународни дан Рома је службено проглашен 1990. године у Сероцку у Пољској, месту четвртог Светског ромског конгреса Међународне ромске уније (ИРУ). И поред тога што је последњих година много учињено на побољшању положаја Рома, они су још увек најдискриминисанија друштвена група у Европи.

Широм света 8. априла се обележава **Међународни дан Рома**, дан прославе ромске културе и подизања свести о проблемима с којима се Роми суочавају.

Желимо да упознате барем кратку историју Рома, јер на тај начин **упознајете и њихову заједницу**, њих саме, њихову културу, језик и обичаје, као и начин понашања унутар шире друштвене заједнице. Историја Рома је углавном непозната за шире друштво и многи сматрају да је то народ који нема своју историју и традицију. Можда је то један од суштинских проблема, што Роме други већински народ, са којим има суживот, не прихвата у довољној мери у своју средину. Међутим, **Роми имају своју историју, језик, културу и обичаје**.

Прилозима у овом броју нашег часописа желели смо да осмислимо причу о ромском народу која ће вас заинтересовати, из које ћете моћи да научите нешто ново и занимљиво или да се подсетите онога што сте већ знали. Покушали смо да Роме и њихов начин живота представимо из неке другачије перспективе, која можда на први поглед није видљива, али је сваког дана срећемо међу нашим пријатељима, комшијама и колегама Ромима. Тако су настале ове шарене, насмејане, емотивне, спортске, уметничке, распеване новинарске странице, које нас воде на путовање ромским „стазама и богазама” – придружите нам се на том путу и уживајте са нама!

Посебну захвалност дугујемо колегиницама Душици Нужић-Максимовић и Кристини Мишевић Мравић, професоркама енглеског језика, које су својим прилозима допринеле да овај број нашег часописа буде још занимљивији и квалитетнији.



Историја и обележја ромског народа

Историја и популација Рома

Роми су традиционално номадски народ пореклом из северозападне Индије и припадају индо-иранској језичкој породици. Верује се да су ове просторе напустили између VI и XI века, првенствено населивши територију Блиског Истока, а потом и територије Европе, Турске, Северне Америке (чије подручје масовно насељавају крајем XIX и почетком XX века). Ромска популација је једна од највећих етничких мањина у Европи, с процењеним бројем од око 10 до 12 милиона људи. Међутим, тачан број је тешко одредити због недостатка прецизне статистике. Највећи број Рома у Европи живи у Румунији, Бугарској, Мађарској, Шпанији и Словачкој. Према проценама из 2021. године, популација Рома у Србији износи око 150.000 до 500.000 људи.

Лена Петровић 5/1

Анастасија Пешић 5/6

Порекло имена

Име за Роме потиче од речи ром или мануш = човек или Цигани, које води порекло из грчког израза „Athinganos”, а затим се у европским језицима мења у разним варијантама. Немци су осмислили име Зигеунер, мађари – Cigány, италијани – Зингаро и тако редом. Порекло имена тражило се и код индијског племена „Чангар”. Роми су народ без домовине и властите политичке организације. Међусобно су веома сложни и никада нису водили освајачки рат.

Химна

На првом међународном конгресу Рома, одржаном у Лондону 1971. године, за ромску химну проглашена песма „Ђелем, ђелем” (ромски: „Ишао сам, ишао”).



Најпознатију верзију ромске химне на нашим просторима отпевала је Оливера Катарина у филму Александра Саше Петровића „Скупљачи перја” (1967). Сцена у којој Ленче (коју глуми Оливера Вучо) у кафани пева „Ђелем, ђелем”, а главни јунак филма Бели Бора Перјар (којег глуми Беким Фехмију) разбија чаше за столом антологијска је сцена наше

и светске кинематографије, јер је овај филм победио на Канском филмском фестивалу и био номинован за Оскара.

Ђелем, ђелем

Ђелем, ђелем lungone dromeja,
maladilem šukare Romeja
Ђелем, ђелем lungone dromeja,
maladilem šukare Romeja

Нај Ромале, нај џавале
Нај Ромале, нај џавале

Katar aven amare џавале
Andre care kathare bucare

Ала voliv лаће kale jakha,
Kaj si kale sar duj kale drakha

Џимдем лаће lolo dikhlo tursko,
Kaj volivla ačhel latar pusto

Ишао сам, ишао сам

Ишао сам, ишао сам далеким путевима;
сретао сам драге Роме.
Ишао сам, ишао сам далеким путевима;
сретао сам драге Роме.

Хеј, Роми! Хеј, људи!
Хеј, Роми! Хеј, људи!

Одакле долазите, наши људи?
Унутар черги одакле гладујете?

Што волим њене црне очи,
које су црне као два црна зрна грожђа.

Купујем јој црвени турски шал (мараму),
који када ме престане волети, ће бити пуштен.

Застава

На истом међународном конгресу Рома (Лондон 1971. године) установљена је и званична ромска застава. Одобрени су је представници различитих ромских заједница. Застава се састоји од плаве и зелене позадине, која представља небо и земљу. Такође садржи црвену „чакру“ са 16 кракова или точак у центру; тај елемент представља путујућу традицију ромског народа, симбол је напретка и покрета, и уједно је омаж застави Индије. Овај дизајн ромске засатве је био посебно популаран Социјалистичкој Федеративној Републици Југославији, где је и службено призната.



Мануела Драгутиновић 5/6

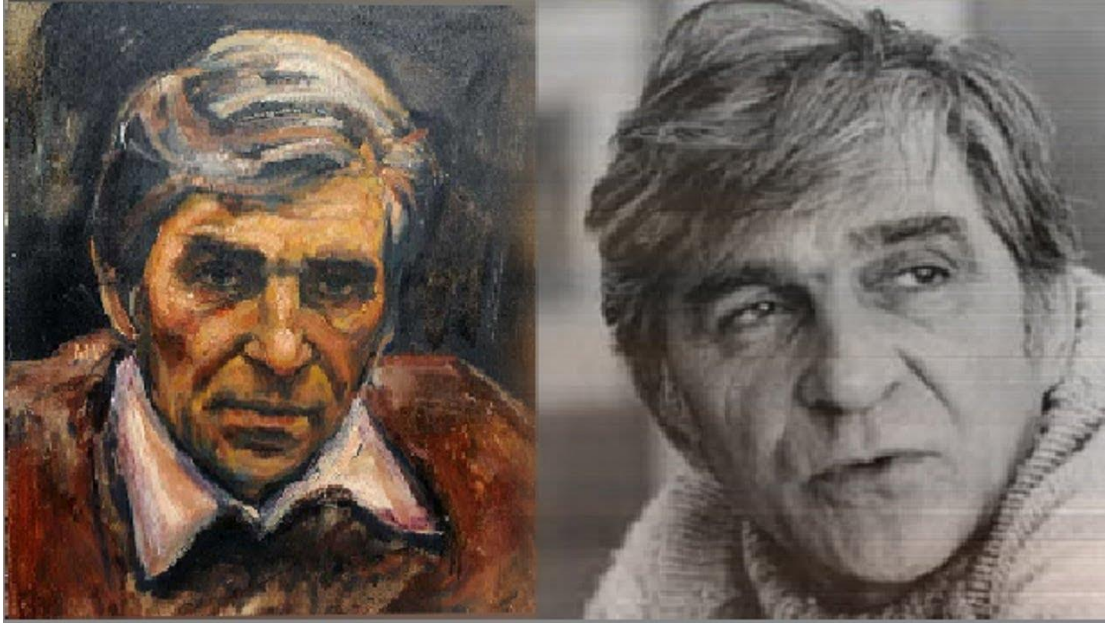
Милица Мартић 5/6

Вања Цветковић 5/6



Знате ли причу о Мики Антићу?

Не волим да се присећам свих оних дана искушења, туге и патње, ни времена злих. Али, оно што се сигурно памти заувек, и чега се увек радо присећамо, често спомињемо су дела добрих људи у времена зла. А Мирослав Мика Антић је био и песник, и новинар, и сликар, режисер, тата, а пре свега добар човек. Када су била времена зла, Мика се трудио да својом добротом и великим срцем спаси не само себе, него и све оне нејаке, понижене, сироте, беспомоћне, са којима је проводио тешке, ратне дане у окупираном Мокрину. Још тада, као дете, имао је наглашен осећај за друштвену неправду, и жељу да мења сурови свет у ком је живео са својим народом.



А Микин народ су били и остали сви људи добре воље и веселог духа, па је зато од раног детињства радо проводио време у оближњем ромском насељу села Мокрина. Сви ти Јовановићи, Петровићи, Данијеле, Анђе, сваки тај Миле Дилеја, и њихови животи на рубовим друштва, где се свет и живот вреднују на неки други начин, и где стварност изгледа сасвим другачије него што је то уобичајено, очарали су Микину душу. Зато је у својим делима овековечио те тешке судбине убогих, сиротих, понижаваних, али у исто време и веселих, маштовитих, добродушних Рома слободног духа. Мика је, другујући са њима од најранијег детињства, делећи и добро и зло, тугу и радост, плач и песму, успео да разуме и прихвати тај номадски народ са свим врлинама и манама. Управо зато је успео да напише збирку поезије „Гарави сокак“, где нас свака песма одводи међу те живописне ликове; у прашњаве сокаке, где живот ври, а песма, граја, вриска одзвањају упркос свим невољама и немаштини које вребају на сваком ћошку. Зато многи Мику пореде са шпанским песником Гарсијом Лорком, а „Гарави сокак“ са Лоркиним делом „Цигански романсеро“.

Тај ромски неуништив дух, моћ да на својствен начин преживе многа зла и опстану на овој планети, довољни су разлози зашто су успели да опчине Антића.

Мика је пред смрт оставио аманет својој породици да на сахрани не буде опроштајних говора, формалности, политичара. Само је пожелео да га на вечни починак испрати тамбурашки оркестар Јанике Балажа уз познату ромску песму „Пира манге коркоро“, што би у преводу на српски значило „Корачам сам, зато што сам Боже, сиромашан“. Последња Микина жеља је испуњена. За живота је заповедио шта да му Роми на растанку одсвирају.

Душица Нужић - Максимовић

Ево и за вас прилике да мало прошетате „Гаравим сокаком” Мирослава Антића.

ЈОЦА

— Јеси л' чуо да ће сутра падати динари с неба?

— Нисам.

— А јел' верујеш да има 'тица што доноси колаче?

— Не верујем.

— Јеси л' чуо да има негде где је стално лето?

— Нисам.

— А јел' верујеш да у радију живе мали људи?

— Не верујем.

— Марш одавде из нашег сокака,
кад не умеш да сањаш.

Да те покрљам на пола — као лебац.

Ето!

ВЛАЈКО

Увек кад се играмо,
мени кажу: бићеш коњ,
и ја — шта ћу: морам.

И још неки буду коњи,
а остали седну нам на леђа,
па се тако тркамо.

Ми, који смо коњи,
док трчимо до циља,
у коње се претворимо, мајке ми.

И срце нам коњско.
И мозак нам коњски.
И очи нам коњске.

И могу вам рећи: кад сам коњ,
уопште ми није важно да стигнем баш — први.
То је важно само оном што ме јаше, мајке ми.

ЂОРЂЕ

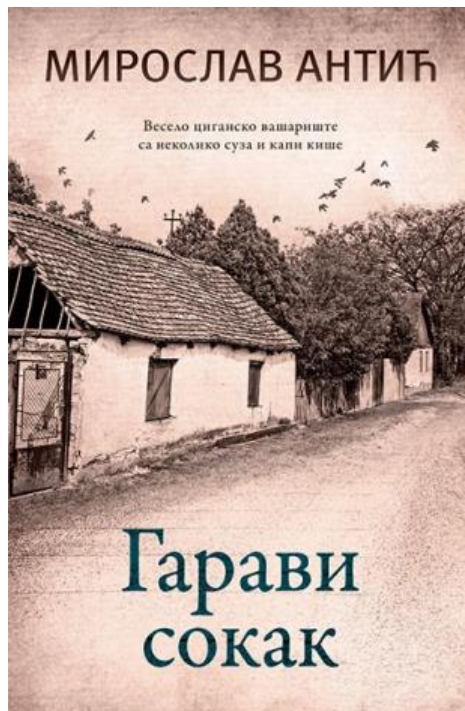
*Како можеш да лажеш
да највише волиш да једеш,
на свету,
кад највише волим да једем — ја*

*Ја, бре, кад једем, брате,
падају звезде на кровове
као беле дудиње
и пливају многе лађе по Тиси.*

*Ја, бре, кад једем, брате,
коњи расту лепи као виолина
и возови у Пешту путују,
и чак у Руму, мајке ми.*

*И кад нема хлеба — ја жваћем.
Жваћем ништа, брате. Онако.
За моју душу, мајке ми.*

*Немој зато да лажеш
да највише волиш да једеш
на свету,
кад највише волим да једем — ја.*



МАЂИКА

*Молио бих, докторице,
да ми дате инјекцију
да останем жив,
макар само до августа.*

*Писало ме Социјално
да ме води на море,
па бих хтео, докторице,
да ја видим и то море,
па после — шта буде.*

*Да ја видим јел' то море
дубоко ко бунар
и прозрачно као прозор,
или као сијалица,
или као кад се нешто пробуши.*

*И да видим: ако море нема краја,
како то изведе — да се не проспе.*

*Само то да видим,
па септембра — како буде,
није важно.*

Ионако у септембру мора више нема.

*Море — то је једна
чисто летња ствар.*

Магична моћ поезије

Алија Краснићи (Црквена Вођица, 1952) ромски је књижевник и сакупљач народног стваралаштва. Написао је преко 70 књига поезије и прозе, за шта је добио вишеструке награде. Тренутно живи и ради у Суботици. Ово је наш избор из његове поезије.

Romano suno

Kana tasavipe pana na sine ano manušikano gndipe
Dikhjum akhja harnjaripe čekatesko
jag, rota thaj umal
odoja fera, pana sine džandipe daj kasko zoralo.
Ćivena sine mere phureder
ano sastrn thaj panglipe
a moro them legarela godjaver kapetajna
dudljarutno sine olenge ano šero.

Романо суно

Кад потоп још не би људском уму на видик спазих
поглед понижена чела
ватра, точак и пропланак
тада још, беше замисао нечија смела.
Стављали су моје претке
у окове и решетке
а мој су народ водили паметни капетани
светионик беше им у глави.

Ko phenel kaj najsem bahtalo

Drumo drumosa čumidelpе
maškaral
duj palme kher
upral kham
čhunut
čeraina
akhora thaj phabaja
an leste resen
džamo luludjin
adrar čar
balvalin avlin šulavel
ko guglo asape
arakhel kava kher
tu san mo sastipe
kana ginav mo araki
crdav pe mande avgive
učharav man
thara polok mukav te ural
a tu šukar džane
savo si nasvalipe
gola čara den.

Ko kaže da nisam sreћan

Друм се са друмом љуби
између
два длана кућа
изнад сунце
месец
звезде
ораси и јабуке
у њој сазревају
прозор цвет
врата трава
ветар авлију мете
твој слатак смех
чува ову кућу
ти си моје здравље
када бројим моје јуче
вучем на себе данас
покривам се
сутра полако пуштам да полети
а ти добро знаш
какву болест
такве травке дају.

„Едерлези” је популарна традиционална ромска и српска песма. Наслов песме потиче од празника Едерлези, односно прославе пролећа (пролећни фестивал) који представља ромску варијанту прославе празника Ђурђевдана (обележава се 6. маја). Рок бенд „Бијело дугме” објавио је песму на српско-хрватском језику користећи исту мелодију, али уз знатно промењен текст. За вас смо одабрали изворну варијанту ове песме.

Ederlezi

Sa me amala oro khelena
Oro khelena, dive kerena
Sa o Roma, daje
Sa o Roma, babo, babo
Sa o Roma, o daje
Sa o Roma, babo, babo
Ederlezi, Ederlezi
Sa o Roma, daje

Sa o Roma babo, e bakren čhinen
A me čhorro, dural bešava
Romano dive, amaro dive
Amaro dive, Ederlezi

E divado babo, amenge bakro
Sa o Roma, babo, e bakren čhinen
Sa o Roma, babo, babo
Sa o Roma, o daje
Sa o Roma, babo babo
Ederlezi, Ederlezi
Sa o Roma, daje

Ђурђевдан

Сви моји пријатељи играју коло
Играју коло, славе славу
Сви Роми, мајко
Сви Роми, оче, оче
Сви Роми, о мајко
Сви Роми, оче, оче
Ђурђевдан, Ђурђевдан
Сви Роми, мајко

Сви Роми, оче, жртвују овцу
А ја, сиромашан, морам да гледам
На ромски дан, наш дан
Наш дан, Ђурђевдан

Оче, овца за нас
Сви Роми оче, жртвују овцу
Сви Роми, оче, оче
Сви Роми, о мајко
Сви Роми, оче, оче
Ђурђевдан, Ђурђевдан
Сви Роми, мајко

Наша реч интервју: Јелена Синани, педагошки асистент

Школе су васпитно-образовне установе које пре свега чине људи који у њима раде и посвећују своје време првенствено ученицима, а потом и обављању свих осталих важних обавеза, на први поглед невидљивих. Када се спомене школа, прва асоцијација углавном су ученици и наставници, али постоји још много оних који својим радом омогућавају да се школски живот несметано одвија. Управо такав је и посао педагошког асистента, који у нашој школи обавља колегиница Јелена Синани. Одлучили смо да је мало боље упознамо и више сазнамо о послу којим се бави, а из нашег разговора настао је овај интервју. Читајући га, сазнајте шта нам је све ново и занимљиво поверила колегиница Јелена.

Наша реч: Које образовање је потребно за обављање посла педагошког асистента?

Јелена: *Довољно је средње стручно образовање, али се мора завршити обука Министарства просвете и добити одговарајући сертификат.*

Наша реч: Шта све подразумева Ваш посао и које су његове специфичности? Колико је захтеван и одговоран?

Јелена: *Посао педагошког асистента највише подразумева рад са децом у млађим разредима, од првог до четвртог: помагање у учењу, писање слова и бројева. Наравно, све у договору са учитељицама.*

Што се тиче ученика у старијим разредима, од петог до осмог разреда углавном пратим да ли редовно похађају наставу, разговарам са родитељима о могућностима њиховог напредовања, а у осмом разреду са ученицима разговарам о упису у средњу школу и трудим се да им помогнем да направе прави избор.

Рекла бих да је моје посао веома занимљив, али и веома одговоран и захтеван. Трудим се да помогнем колико год могу и када ученик има добар успех, редовно похађа наставу и напредује радујем се и то доживљавам као велики успех. Са друге стране, када неко дете „искочи“ из система школовања, будем тужна и преиспитујем себе да ли сам могла још нешто да урадим да до тога не дође.

Наша реч: Зашто сте се одлучили за посао педагошког асистента у соновној школи? Да ли Вас овај посао испуњава и да ли сте остварили своја професионалан очекивања бавећи се њиме?

Јелена: *Основни разлог због којег сам одабрала ову професију је моја жеља да допринесем образовању ромске популације, да припомогнем да што више ромске деце заврши основну и средњу школу како би им живот био колико-толико лакши. Настојим да ромским ученицима помогнем да кроз школу и одрастање постану јаки и самостални, како би се лакше суочили са животним изазовима који их очекују.*

Свој посао волим, испуњава ме, али га доживљавам и као непрестану борбу – увек има нових задатака и изазова са којима се треба суочити и изборити.

Наша реч: Шта, на основу рада са ромском популацијом, можете издвојити као њихове предности, а шта као недостатке?

Јелена: *Што се тиче врлина ромских ученика, има их доста и можете их уочити тек када их добро упознате: темпераментни су, талентовани за музику, плес, глуму, вредни су и пожртвовани. Имају специфичан, ја бих рекла „весео” поглед на живот.*

Једина мана и недостатак који ја примећујем је обичај да се женска деца рано удају. Још увек покушавам да нађем одговор на питање зашто се то дешава.



Јелена Синани са нашим новинарками

Наша реч: Шта се дешава када дође до вређања, дискриминације и одбацивања ромске деце у школској средини? Постоје ли процедуре којима ће жртве бити заштићене, а насилници кажњени?

Јелена: *Када, нажалост, дође до таквих ситуација, ромску децу то удаљава од школе, тј. одбијају да долазе на наставу и треба им доста времена како би се опоравили и вратили школском животу. Када је у питању заштита у ученика у овим*

немилих ситуацијама, постоји посебан „Протокол за заштиту деце и ученика од насиља, злостављања и занемаривања у образовно-васпитним установама”, који важи за сву децу школског узраста која трпе било који вид насиља – било да су ромска или неромска.

Наша реч: Колико смо, из Вашег искуства, као народ склони дискриминацији, а колико спремни да помогнемо и прихватимо културолошке, верске и националне разлике?

Јелена: *Дискриминације је увек било, има је и биће је. Зато је задатак нас који свет видимо неким лепшим очима да разбијамо предрасуде, приближимо деци већинског народа ромску културу, обичаје и све што уз то иде.*

Наша реч: Можете ли да издвојите неке ромске ученике из наше школе који су били прави пример успешних ђака и добрих другара?

Јелена: *Било је ромских ученика који су у нашој школи показали завидан успех и с поносом их се сећам. Наставили су школовање и потом се осамосталили, постали успешни људи. Прво име које ми пада на памет је Роберт Ајвази, који је тренутно на Високој школи електротехнике и рачунарства. Ту су и многи други: Ален Малићевић је завршио Хемијско-прехрамбену технолошку школу и запослио се; Сара Ђорђевић је завршила Медицинску школу у Београду и сада ради; у Медицинској школи је и Амела Дурмиши; Анђелина Бислими је тренутно трећа годима Електротехничке школе „Раде Кончар”, као и Тарик Синани у Ваздухопловној академији. Верујем да ће их сваке године бити све више.*

Наша реч: Поделите са нама неку анегдоту из свог професионалног живота, која Вам је посебно остала у сећању.

Јелена: *Увек се с осмехом сетим малог Хасана Цакићија 2/2 и наших часова на којима је учио да пише писана слова ћирилице. Ја сам се трудила да му што боље напишем реч писаним словима ћирилице, а он ме је погледао и рекао: „Ништа ово ниси добро написала – моја учитељица не пише тако.”*


Наша реч: Имате ли, на крају овог интервјуа, неку поруку за читаоце нашег школског часописа?

Јелена: *Треба увек имати на уму да у животу постоје две врсте људи: добри и лоши; и да их по томе треба делити, без обзира на то које су боје, вере или нације.*

Интервју припремиле:

Нина Јеринић 8/4

Сара Крстић 8/4



Спортски
кутак

Ромска фудбалска репрезентација која би била првак света!

Да ли сте знали да су играчи фудбала ромског порекла Неста, Рејес, Навас, Жињак, Лука? Као и некадашње звезде: Кантона, Стоичков, Хаџи, Ливерани, Асановић, Лакатуш, Османовић...

Годинама уназад често смо наилазили на разне комбиноване саставе фудбалера који не играју заједно, а неким чудом би могли. Најбољих 11 фудбалера који не иду на Светско или Европско првенство, па 11 најбољих странаца најјачих европских лига, најбоља постава фудбалера који нису освајали Златну лопту, 11 ових, 11 оних. Ипак, мало ко се бавио најбољом поставом фудбалера ромске националности, који би „покидали” уколико би се којим случајем нашли у овом саставу на терену.



На голу тима састављеног од играча ромске националности био би **Серхио Асењо**, чувар мреже „Виљареала“, незаобилазног члана шпанске Примере. Одбрана би свакако могла да буде „рак рана“ овог тима, али у последњој линији доминирао би чувени италијански фудбалер **Алесандро Неста**, који је играо у бројним врхунским европским клубовима.

Бочне стране биле би резервисане за **Банела Николиту** с десне и **Вилмоса Вашнака** с леве стране. Николита игра десно крило за „Сент Ентјен“, мада може да покрије и место десног бека, док је Ваншак члан Швајцарског „Сиона“.

Централни бедем испред гола Асења чинили би мање познат играч – легенда Калмара **Емин Нури** и неприкосновени **Алесандро Неста**.

Везни ред почиње именом **Андреа Пирла**. Фудбалски „мађионичар“ одавно је познат као играч који у себи има ромске крви, што никад није крио. Годинама је био „мотор“ италијанске репрезентације и клубова у којима је играо („Бреша“, „Интер“, „Ређина“, „Милан“, „Јувентус“, „Њујорк Сити“), а фудбалски свет је уживао у његовим чаролијама са лоптом на средини терена, магичним дриблинзима и пасовима, незауостављивим слободним ударцима и компјутерски прецизним центаршутевима.

Испред њега места би заузели „вечити таленти“, који су временом израсли у велике фудбалске звезде – Португалац **Рикардо Кварезма** („Бешикташ“) и **Хосе Антонио Рејес** („Севилја“).

Ако средина терена на челу с Пирлом изазива страхопоштовање, шта тек онда рећи за напад? Ударну тројку предводио би феноменални **Златан Ибрахимовић** из „Париз Сен Жермена“, док би му друштво правили **Хесус Навас** („Манчестер сити“) и **Пјер Андре Жињак** („Марсеј“).

Тим састављен од фудбалера ромске националности имао би и солидну клупу на којој би место заузео и офанзивни везиста „Партизана“ **Предраг Лука**. Поред њега ту су још голман **Кени Стаматопулос** („АИК“), **Кристос Пасалоглу** („ПАС Јањина“), **Ћиприан Марика** („Хетафе“), **Дани Гуиза** („Хетафе“), **Иво Пекалски** („Малме“) и **Давид Ваирелеш** („Гењон“).

Место на клупи, односно у стручном штабу, резервисано је за легендарне фудбалере Бугарске и Румуније – **Христа Стоичкова** и **Георгија Хаџија**, док би им асистент био некадашњи везиста „Лација“ **Фабио Ливерани**, сада менаџер у Серији А.

У стручном штабу овог тима место би заслужено добио и некадашњи фудбалер кулског „Хајдука“ **Дејан Османовић**, који је обележио последњих 20 година домаћег фудбала.

Осим актуелног састава, ту су и „легенде ромског фудбала“, а њихов тим снова би без сумње био у ужем кругу кандидата макар за титулу европског шампиона. Уз Хаџија, Стоичкова и Ливеранија помињемо и **Аљошу Асановића**, **Ерика Кантону**, **Илиеа Думитрескуа**, **Мариуша Лакатуша** и многе друге.

Одабрани фудбалски портрети



Алесандро Неста је рођен 1976. године у Италији. Био је фудбалер који је својим талентом и посвећеношћу на терену освојио срца навијача широм света. Током фудбалске каријере играо је за највеће италијанске клубове („Лацио“, „Милан“), био је један од најважнијих играча италијанске репрезентације, а данас се бави тренерским послом. О његовој изузетној фудбалској каријери најбоље сведоче трофеји које је освојио у репрезентативној и клубској каријери: Серија А, Куп Италије, Суперкуп Италије, Куп победника купова, УЕФА Суперкуп, УЕФА Лига шампиона, Европски суперкуп, Светско клубско првенство, Светско првенство.

Ван терена, иза фудбалских рефлектора, крије се његов приватни живот, који је подједнако интригантан као и спортски. Рођен у малом италијанском граду, Алесандро је одрастао уз љубав према фудбалу која је била неодољива. Иако је постао светски познат играч, остао је скроман и веран својим коренима. Његов приватни живот је често био тема спекулација и интересовања јавности, јер се иза славног фудбалера крију дубоке емоције, породична приврженост и истинска страст према уметности. Алесандро проводи слободно време сликајући и свирајући гитару, проналазећи инспирацију у свакодневним ситницама и личним искуствима. Он је посвећен супруг и отац двоје деце, што га чини још више вољеним међу обожаваоцима. У стабилној породичној атмосфери проналази потребну подршку и снагу да се носи са захтевима фудбалске каријере. Иако живот фудбалера подразумева много одрицања, изазова и напорног рада, Алесандро проналази равнотежу између своје приватне и професионалне улоге. Његов пример показује да слава и успех на терену не морају уништити основне вредности и приоритете у животу.

Алесандро Неста остаје не само спортска икона, већ и инспирација за све оне који сањају остварење својих циљева, како на терену тако и ван њега.

Анастасија Пешић 5/6



Златан Ибрахимовић (1981) је бивши шведски фудбалер и репрезентативац. Играо је на позицији нападача и имао веома успешну спортску каријеру. Рођен је у Малмеу, у породици емиграната из бивше Југославије. Почео је да тренира фудбал у екипи „Малмеа“, а први професионални уговор потписао је 1996. године. За први тим „Малмеа“ почео је да игра 1999. године. Потом су се у његовој каријери низали наступе за највеће

европске клубове у бројним земљама: „Ајакс“, „Јувентус“, „Интер“, „Барселона“, „Милан“, „Париз Сен Жермен“, „Манчестер јунајтед“, као и за репрезентацију Шведске. У свим клубовима у којима је играо постигао је изузетне успехе и освајао најважније трофеје: првенства, купове и суперкупове Холандије, Италије, Шпаније, Француске и Енглеске, али и УЕФА Суперкуп, Светско клупско првенство и Лигу Европе. Поред тога што је био изузетан фудбалер, Ибрахимовић је и отац, планинар, говори пет језика и обожава теквондо.

Популарни Ибра привлачио је пажњу гледалаца пре свега атрактивним главима, али и поступцима ван терена који су медијима увек били занимљиви. Умео је да забавља навијаче бомбастичним изјавама, нпр. „Нема смисла гледати Светско првенство, ако на њему не учествујем ја“ (изјавио је пошто је Португал избацио Шведску из квалификација за ово такмичење 2013. године). Људима са наших простора је било посебно занимљиво да прате његове наступе ван терена, јер никада није заборавио своје порекло. Наиме, на престижном музичком фестивалу у Сан Рему (Италија) увек је радо виђен гост, а публику је забављао појављујући се уз песме познатих српских певачица – Наде Топчагић (2021, „Јутро је“) и Лепе Брене (2024, „Луда за тобом“). Објавио је и аутобиографију под називом „Ја сам Златан“, у којој говори о свом животу и спортској каријери.

Одлучио је да се повуче са фудбалских терена 2023. године. Остаће упамћен као један од најбољих центарфора свих времена и највећи голгетер шведске репрезентације. Данас ради као саветник у италијанском фудбалском клубу „Милан“, али је још увек присутан у јавном животу и има бројне обожаваоце.

Милица Мартић 5/6

Речник ромских обичаја и културе

Бибија – Теткица Бибија је верски празник који славе Роми који живе у Србији, а који су православне вероисповести, али и православни Роми широм света. Бибија се слави као исцелитељка и заштитница породице, а пре свега као заштитницу здравља деце. Свако место или град има свој посебан датум обележавања славе, што се објашњава легендом о Теткици Бибији која је у различите датуме стизала у разна места и вршила исцељења. У урбаним срединама Теткица Бибија се слави у хотелима или ресторанима, али је традиционално место обреда око крста или дрвета, обично око крушке коју украшавају. Сви православни Роми у Србији славе Теткицу Бибију и то је једина права ромска слава коју имају. Чудотворна Теткица Бибија је 1929. године добила и своју икону. На икони се Бибија представља као типична Ромкиња окружена децом и другим Ромкињама, у карактеристичној ношњи и са упадљиво великим наушницама. У другој верзији светитељка раширених руку стоји испод крошње крушке, док јој прилази мноштво деце. То је дечји празник, а традициони поздрав током овог празника је „*Bibijako sastipe!*” („У здравље Бибијо”) – овим поздравом Роми се моле за здравље све деце. Теткица Бибија у различитим срединама зове се још и Тетка Бибија, Исцелитељка Бибија или Бибијаку. На ромском језику „биби” значи тетка, стрина и бабица, а деминутив те речи је „бибијори”. Празник Теткица Бибија уврштен је 2019. године у Национални регистар нематеријалног културног наслеђа Србије.

Ђурђевдан – Познат је као ромска слава, када се низом ритуала испраћа зима и дочекује пролеће. У прошлости је Ђурђевдан означавао крај хладних дана и време за Роме да са својим чергама поново крену на далек пут. Данас је то празник радости препун симболике, којем се највише радују деца, али и одрасли – спрема се посебан ручак. Нишки Роми овај дан обележавају као празник буђења живота и дан кад се сећају својих мртвих. Млади се веселе и радују животу и љубави која се буди код људи заједно са буђењем природе. Слави се 6. маја, на дан Светог Георгија Мученика по православном календару. Купују се ципеле и шију и купују хаљине, одела и остала одећа за летњу сезону. Славље почиње 4. маја увече и траје целе ноћи у игри, песми и весељу – пале се ватре уз које се седи до зоре. Потом се 5. маја иде на уранак и обавља се обредно умивање, за које се беру знане и незнане лековите траве. Беру се и врбове гранчице, како би се окитиле куће.

Чохано (тумачење Мирослава Антића) – „Миле и ја дуго смо, данима, памтим то као из неке чудне магле, дуго смо говорили о необичним световима биља и животиња, о злом духу Чохана што једе децу... Онда је дошао рат. Дошло је страшно Чохано, кога се плаше и деца и одрасли Роми. Пробајте ако не верујете: то је нешто у крви. Чудно. Идите у неку ромску кућу и, кад дете у колевци плаче, дете које још не зна ни да говори, плашите га ђаволом, вилењацима, вештицама, плашите га бабарогом, чиме год хоћете – вриштаће и даље. Али ако му кажете, гледајући га у очи: «Мир, иде Чохано» – дете ће окренути главу, најезити се и заспати. У кућама Гаравог сокака тих првих ратних ноћи стално су гореле

свеће. Кажу да се Чохано боји светлости, јер је дух мрака и смрти. «Чохано једе свеће», говорили су. «Палите зато једну на другу да се продужи светлост».

Черга (чергари) – Роми чергари, назив је за Роме који живе номадским начином живота, селећи се од места до места, односно под шатором (чергом). Оваквим начином живота вероватно су живели од када су, према најновијим истраживањима, пре око 900 година напустили своју постојбину у Индији. Тамо где је то било могуће, Роми су наставили са својим номадским животом, али у многим случајевима, поготово у источној Европи, они живе седелачким животом. Реч *черга* је турског порекла (тур. *çerge*) и значи шатор. На просторима Србије, када се каже чергар обично се мисли на Роме који живе под великим шаторима направљеним од непромочивог материјала. Ромски начин живота у чергама је врло специфичан, иако данас чергара има све мање. Ромска племена у чергама су подељена на кланове састављене од неколико породица. Вође кланова често добијају титулу „цара” или „царице”. Такве титуле одражавају поштовање од стране заједнице. Спорове између Рома решава њихов неформални суд, који доноси одлуке на основу обичаја. Тај суд се изузетно поштује, а једна од најсуровијих казни је прогон из заједнице. У чергарење ретко иде једна породица, већ увек иду по неколико у групи. Често се крећу по вашарима, где долазе неколико дана раније и у близини вашаришта подигну своје шаторе. Многи долазе на вашар да продају своју робу или да жене прикажу своју вештину гатања, а многи дођу и само да се забаве. Већина чергара током зиме борави на једном месту. Типичан пример били су *коритар* (познати још и као *карличари* или *кашикари*), који су средином 19. века живели у Србији. Они су се издржавали од израде и продаје дрвених предмета за домаћинство. Док су производили своју робу боравили би на месту где има погодног дрвета и где би добили дозволу локалних власти да га секу, а када би произвели довољно залиха путовали би по земљи док све не распродају. Зиму су скоро увек проводили на истом месту. Занимања којима се најчешће баве дају Ромима чергарима посебан печат. Кренувши из Индије и прелазећи преко територије Персије, временом су стекли одређена знања и вештине, које су пренели касније по целом свету. Најчешћа занимања којима се баве су ковачки занат, рударство, дрводељство, плетарство и, наравно, музика.

Џамбаси – Роми чергари, који се баве се трговином и дресуром коња.

Ленка Симанић 6/4

Панонски Морнар на таласима ромске музике

Ко је једном заволео музику Ђорђа Балашевића, остаће јој веран заувек. Наш Ђоле, Панонски Морнар, кантаутор без премца на овим просторима, по својој оригиналности, креативности, духовитости... Способности да нас насмеје, забави, али и да нас својим стиховима наведе на размишљање о историјским, друштвеним, политичким актуелностима... И да нас својом музиком врати истинским животним вредностима: пријатељству, љубави, породици... А све то кроз поезију својих рима, јер његове песме су чиста уметност, катарза која доводи до духовног прочишћења какво је данас тешко пронаћи.

И такав Балашевић – уметник, песник, увек свој и посебан – веома рано је осетио и разумео магију ромске музике. Користио је ритмичност ромских мелодија и поетичност ромског језика у својим песмама, дочаравајући нам музичку културу и традицију једног народа који живи уз музику и од ње.

Тако је почела и музичка сарадња Панонског Морнара са виолинистом Игнацом Шеном – његова виолина постала је назаобилазни део Балашевићевих песама.



Игнац Шен и Ђорђе Балашевић

Најпознатија од њих је свакако „Девојка са чардаш ногама” – песма која нас увек понесе својим заразним ритмом, па сви поверујемо да заиста имамо чардаш у ногама и да нам је плес у крви. Весело, помало необуздано, али пун добре енергије – баш онако као замишљамо да се некада плесало поред упаљених ватри, у дугим шареним сукњама, расплетене косе. А у тај чаробни ромски свет сваки пут нас уведу почетни тонови виолине маестра Игнаца Шена и омогуће нам да у њему изнова уживамо.

Девојка са чардаш ногама

*Носила је јелек свилени, као у песми народној.
И крстић, знак на ланчићу, да неког чека, наводно.
О, то су били сватови, све кићени и злаћени;
а ми смо боље свирали нег' што смо били плаћени.
Ал', добро сад...*

*Носио сам шал од кашмира и прслук проткан тајнама.
Баш од таквих су је чувале тетке са ладним трајнама.
Ко срна ме је гледала, жалосном песмом слуђена.
Чије си, пиле пиргаво? Што ниси мени суђена?
Е, да...*

*Хеј, пусти косе пуне полена! 'Ајде, баш у инат бабарогама!
Опла, дигни сукњу изнад колена! Знам да кријеш чардаш у тим лепим ногама.*

*Рекох јој: „Бежи, мани се и тражи боље партије.
Премала је моја тамбура да те од кише сакрије.”
Рекох јој: „Ја сам само ту да време брже пролети.
Ја носим чизме скитаљке, мене је тешко волети... Бадава!”*

*Хеј, пусти косе пуне полена! 'Ајде, баш у инат бабарогама!
Опла, дигни сукњу изнад колена! Знам да кријеш чардаш у тим лепим ногама.*

*Хеј, долети мала сенице, ту – на моје златне чивије.
Ватра шара моје зенице – разбиј нешто и заиграј лудо, дивије!*

Постоји у Балашевићевој дискографији и албум који највећи познаваоци његовог музичког рада и дела називају „ромским“. Настао је у сарадњи са браћом Алвировић, оснивачима бенда „Апсолутно романтично“.



Браћа Алвировић

Званични назив албума је „Рани мраз“, али је публику освојио првенствено шмеком ромских мелодија, које је Балашевић провукао кроз већину песама и унео их у срца својих обожавалаца. Ми смо за вас одабрали једну од песама са тог албума, да покушамо да вам пренесемо оно што је Ђоле осетио кад је одлучио да сву лепоту ромске музике овековечи у својим стиховима. А једном када је и ви откријете, сигурно ћете јој се увек враћати.

Чивутски врт

Ако крочиш у чивутски врт, на седмо колено чини ће пасти.

И ко да нема других башти, 'ди све пупи и све шљашти;

'ди на миру можеш шебој и божуре красти.

Моја несретна мати хтела ме спасти саветом финим,

ал' морала је дотад знати да не сме касти шта да не чиним.

Шта је бедем нег' широки зид? Лако се зајаши ко стари чилаш.

Маховина ко астраган да без гласа шмугне драган;

украј неба се лепеза млад шаран порцијаш.

Рука завесу миче, трепте у тмини бисерни зденци.

Због нечег ђурђиц увек ниче баш у тишини и баш у сенци.

Нећу скоро оним шором, не знам после пут оданде.

Ме сем ћоро, моја лоло... Чху ћо шоро паша манде...

Ветар цвили и лелече, скини сукњу и јелече.

Нит' ко мари, нит' ко зна... На ћер манде чингара.

Ако дирнеш у чивутски врт, клетву ћеш носити ко сребрн звончић.

Бићеш жедан крај бунара и сиромах с пуно пара;

све ћеш дијаманте дати за смешни циркончић.

Ко у туђи врт уђе, црн лебац меси у црном плеху.

Ех... „Не пожели ништа туђе...“ Сви смртни греси у том су греху.

Нећу скоро оним шором, не знам после пут оданде.

Ме сем ћоро, моја лоло... Чху ћо шоро паша манде...

Ветар цвили и лелече, скини сукњу и јелече.

Нит' ко мари, нит' ко зна... На ћер манде чингара.

Као мрва из џепа, труни се лако живот протекли.

Да, рекли су ми да је лепа... Али баш тако? То нису рекли.

Ме сем ћоро – сиромах сам, јадан ја (ромски)

Чху ћо шоро паша манде – стави главу крај мене (ромски)

На ћер манде чингара – не прави ми фрку (ромски)

Јелена Драговић

Роми у свету уметности

Музика



Николо Паганини је рођен 27. октобра 1782. године у Ђенови, као треће од шесторо деце. Био је италијански, виолиниста, виолиста, гитариста и композитор. Са само пет година почео је да учи да свира мандолину од свог оца, а у седмој је прешао на виолу. Због свог талента добио је стипендију за бројне часове виолине. У току рата између Италије и Француске 1796. године почео је да свира гитару. Гитару је после описао као свог „сталног пратиоца”. Будући да је дивљење које је изазивао својим музичким наступима често било на граници зависти, Паганинијев таленат је био објашњен повезаношћу са ђаволом – због тога је добио надимак **Ђавољи Виолиниста**. Преминуо је у Ници 27. маја 1840. године. За овог великог музичког уметника чула сам и

раније, али нисам знала да је његов утицај на историју музике био овако велики.

Снежана Вилотијевић 8/2



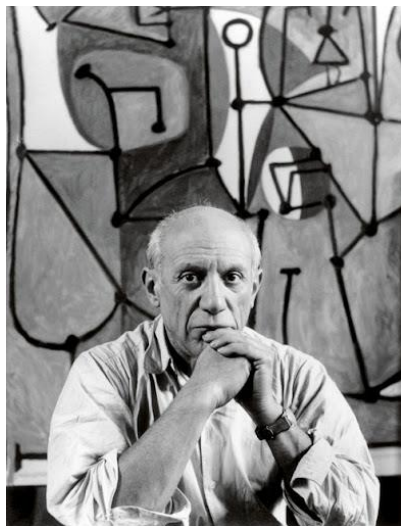
Жан-Батист Рајнхарт, звани **Ђанго**, био је француски гитариста и композитор џез музике. Рођен је 23. јануара 1910. године у Белгији. Родитељи су му пореклом били француски Роми, обоје необразовани забављачи. Мајка му је била плесачица и акробата, а отац путујући музичар. Рајнхарт је већину свог младалачког живота провео у ромском кампу у близини Париза, где се камп његове породице доселио убрзо након Првог светског рата. Његов надимак Ђанго на ромском значи „будан”. Већ са петнаест година је био у стању да самостално живи од музике, преко које је постао познат колико у кампу толико и изван њега. У раним годинама остао је без оца, а са седамнаест година се оженио и закорачио у пунолетни живот. Рајнхарт је у својој

осамнаестој години повређен у пожару, тако да су два прста на његовој руци изгорела до те мере да су се стопила у један. Након пожара измислио је нови начин свирања који је могао да изведе – акорде за које су потребна само три прста тако да је свирао је користећи само три прста леве руке. Наставио је своју музичку каријеру и основао је 1934. године квинтет *Hot Club de France* са виолинистом Стефаном Грапелијем. Остао је велики узор за

све гитаристе упркос томе што није имао музичко образовање. Први је, и вероватно једини, џез гитариста који је утицао на своје колеге преко океана – сматрају га изумитељем џез гитаре. Колеге су га описивале као детињасту особу, увек доброг расположења. Раније нисам чула за Ђанга Рајнхарта, али прича о његовом животу ме је заинтересовала – посебно његова упорност да ради оно што воли. Умро је у 43. години у Француској, 16. маја 1953.

Ана Првуловић 8/2

Сликарство

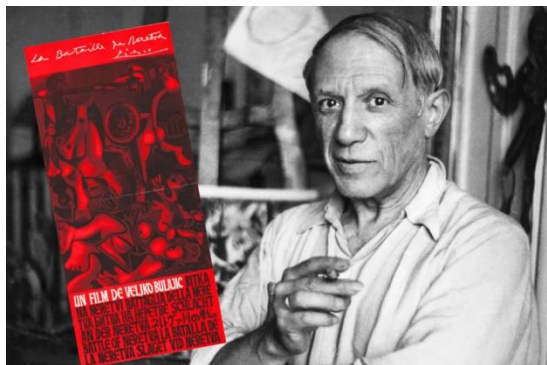


Пабло Пикасо рођен је 25. октобра 1881. године. Родио се у месту Малага, у Шпанији, а умро је 8. априла 1973. године у Француској. Био је свестрани шпански уметник. Пикасо је један од највећих и најпознатијих сликара, вајара, цртача и графичара 20. века, који је највећи део своје каријере провео живећи и радећи у Француској. Показао је изузетан уметнички таленат још у детињству и раним годинама, сликајући у натуралистичком маниру. Пикасов рад се често карактерише по периодима. Док су називи његових каснијих периода предмет дебата, најшире прихваћени периоди његовог рада су: плави период (1901 – 1904), ружичасти период (1907 – 1909), аналитички кубизам (1909 – 1912) и синтетички кубизам (1912 – 1919; који се исто тако назива и кристалним периодом). Његови каснији радови су често комбинација елемената његових ранијих стилова. Пикасо је остварио универзални углед и огромно богатство за своја револуционарна уметничка достигнућа и постао је једна од најпознатијих фигура у уметности 20. века. Пошто је његова стваралачка енергија и машта била велика, често је истовремено радио на богатом репертоару тема и у различитим стиливима. Сам Пикасо је то овако објаснио: „Када сам имао нешто да изразим, то сам радио без размишљања о прошлости или будућности.“

У овим Пикасовим речима можемо потражити и објашњење за настанак „Гернике“, можда



и његове најпознатије слике, коју је насликао 1937. године током Грађанског рата у Шпанији. „**Герника**“ је уметничко дело које носи снажну антиратну поруку – када је чуо за немилосрдно бомбардовање Гернике, градића на северу Шпаније, 26. априла 1937. године од стране италијанских и немачких ваздухопловних снага, у којем је градић готово савијен са земљом, добио је идеју за слику, коју је израдио ју је за свега 35 дана.



На нашим просторима посебно је запамћено да је 1969. године урадио плакат за филм Вељка Булајића „Битка на Неретви.“

Пикасо је својим радом инспирисао бројне уметнике, а уколико желите да се детаљније упознате са уметничким приказом његовог живота и рада препоручујемо вам позоришну представу „Један Пикасо“ у београдском „Атељеу 212“.

Маша Тончев 6/2

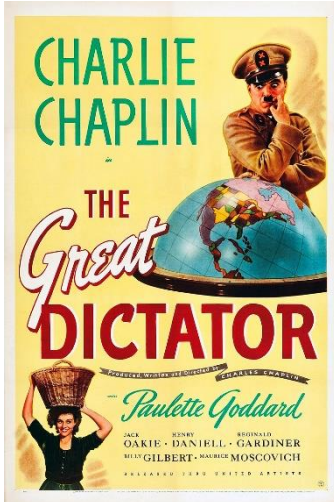
Ленка Симанић 6/4

Филм



Пуно име Чарлија Чаплина је Чарлс Спенсер Чаплин Млађи. Родио се 16. априла 1889. године у Лондону, Уједињено Краљевство. Био је један од најбољих комичара, мимичара, импровизатора и циркузаната, што значи да је био веома вешт у подражавању и представљању некога другог. Необично је заслужан за ширење популарности филма и за његово признање у сферама традиционалне културе. Његова најпознатија филмска улога је лик доброћудне скитнице Чарлија чија је доброта према околини сразмерна њеним злим намерама. Чарли Чаплин је једно од најпрепознатљивијих лица у историји филма, посебно немог. Највећа је филмска звезда до краја двадесетих година 20. века После трагедије која му се

десила када је имао пет година (мајка му је доживела нервни слом, а отац погинуо), он и његов полубрат, Сидни Чаплин, постали су бескућници. Након краћег времена проведеног у дому за незбринуту децу, Чарли је постао члан једне сиромашне дечје музичко-позоришне трупе у којој је имао неколико споредних улога. У осмој години је почео и сам да наступа. Дуго је живео у Сједињеним Америчким Државама, које је напустио 1952. године и почео да гради каријеру у Европи. Када је био награђен Оскаром за животно дело 1972. године вратио се у Сједињене Америчке Државе.



Његов најпознатији филм је „**Велики диктатор**”, који је снимљен 1940. године и у којем је Чаплин био главни глумац, режисер и продуцент. Ово је први Чаплинов звучни филм и уједно његова најпопуларнија комедија, коју је британски лист Гардијан уврстио међу 25 најбољих комедија свих времена. Филм пародија на нацистичку Немачку, Хитлера и Мусолинија, а имена су промењена. У својој аутобиографији из 1964. године, Чаплин је изјавио да не би направио филм, да је тада познавао истински обим ужаса нацистичких концентрационих логора.

Амерички институт за филмове га је ставио на десето место највећих глумаца у 20. веку. Истражујући о животу и раду Чарлија Чаплина на интернету, наишле смо не веома занимљиве податке: Чарлс је рођен четири дан пре Адолфа Хитлера; четири године након његове смрти астрономи из Украјине назвали су астероид по њему (3623 Чаплин); имао је једанаесторо деце са четири супруге; краљица Елизабета II прогласила га је витезом када је имао 85 година.

Лена Петровић 5/1

Татјана Арсић 5/1



Пуно име глумице **Аве Гарднер** било је Ава Лавинија Гарднер. Рођена је у Северној Каролини 27. децембра 1922. године, а умрла је 25. јануара 1990. године. Активно се бавила глумом у периоду од 1941. до 1986. године. Захваљујући бројним љубавним аферама (имала је три брака – са глумцем Микијем Рунијем, са џез музичарем Артијем Шоуом и са певачем и глумцем Френком Синатром; била је у вези са америчким милијардером Хауардом Хјузом), али и гламурозном животу који је водила, Ава Гарднер је постала оличење фаталне заводнице и истинске филмске диве. Рођена је у Бродену, малом фармерском месту. Била је најмлађа од седморо деце – имала је два брата и четири сестре. Одрасла је у сиромашној породици која се бавила узгајањем памука и дувана. Када је Ава имала

тринаест година, породица се сели у већи град Њупорт Њуз у Вирџинији, где њена мама води пансион за обалске раднике. Убрзо се селе у Рокриџ, недалеко од Северне Каролине. Авин отац је умро 1935. године од бронхитиса. Похађала је школу у Рокриџу и матурирала 1939. године, а потом је уписала колеџ који је напустила да би заједно са сестром Беатрис окушала срећу у Холивуду. Била је номинована за Оскара и глумила у бројним популарним филмовима: „Могамбо”, „Педесет пет дана у Пекингу”. Преселила се у Лондон 1968. године. Други део њеног живота обележиле су бројне болести, а умрла је у шездесет првој

години од упале плућа. Сахрањене је поред своје браће и родитеља у Северној Каролини, где данас постоји „Музеј Аве Гарднер”.

Вања Цветковић 5/6



„Одавде до вечности”.

Натали Вуд, рођена као Наталија Николајевна Закаренко, била је америчка филмска глумица руског порекла, једна од највећих холивудских звезда седамдесетих година. Док смо истраживале о животу и раду Натали Вуд, сазнале смо да је рођена 20. јула 1938. године у Сан Франциску, Калифорнија. Имала је два супруга: Роберт Вагнер (1957 – 1962, 1972 – 1981) и Ричард Грексон (1969 – 1971). Њен брак са Робертом Вагнером био је буран, али су њих двоје били помирили и живели заједно до раздобља њене смрти. Њена смрт је била трагична – утопила се са само 43 године, док је њихова јахта била на Каталина Ајленду. Добила је две значајне филмске награде: Најбоља нова женска звезда године (1957); Најбоља глумица у ТВ драми (1979), за улогу у драми

Ана Јанковић 5/6

Маша Лукић 5/6

„Ветрови ме ломе, али успео сам у животу”

Џеј Рамадановски



Џеј Рамадановски био је српски певач рођен 29. маја 1964. године у Београду. Његова породица је муслиманског, ромског порекла и потиче из града Ресена у данашњој Северној Македонији. Одрастао је у центру Дорћола, где је провео цео свој живот. Након развода родитеља почео је да бежи из школе, због чега је примљен у омладински притвор. Радио је у фабрици пољопривредних машина. Његова музичка каријера је почела након што су га открили познати текстописци. Истакао се наступом на музичком фестивалу МЕСАМ (Међународни сајам музике) изводећи песму „Зар ја да ти бришем сузе”, са којом је освојио друго место. Већ следеће године издао је свој први музички албум. Први солистички концерт одржао је на Ташмајдану, а наступао је и у Немачкој, Шведској, Канади и Сједињеним Америчким Државама. Рамадановски је номинован за најбољег мушког фолк певача на Оскару 2011. године. Почетком 2020. откривено је да има срчаних проблема, због којих је и преминуо 6. децембра те исте године. Сахрањен је у Алеји заслужних грађана у Београду.

Три године након смрти Џеја Рамадановског, 2023., изашао је биографски филм „Недеља” који описује његова живот. Аутори филма желели су да испричају причу о несрећном одрастању, тешком животу, али и великом успеху „мангупа са Дорћола”. За наслов филма узета је Џејева песма која је остала ванвременски хит на нашим просторима и са којом га многи и данас идентификују. Прилику да глуми Џеја добио је познати играч и музичар деведесетих Хусеин Алијевић Хуса, док малог Џеја игра Ален Селими, кога су дуго тражили. Занимљиво је да је Ана Суботаћ, која је радили у организацији, случајно налетела на малог Алена у Скадарлији; хтео је да јој прода ружу и почео је да пева Џејеве песме – тада су схватили да ће он бити савршен за улогу малог Џеја.

Нина Јеринић 8/4

Сара Крстић 8/4

Филм „Недеља” из угла **Маше Лукић 5/6**

Филм са отишла на погледам на наговор маме, више да бих јој правила друштво. Мени филм није био посебно занимљив, јер не познајем и не слушам музику из тог времена, али мојој мами се веома допао – рекла је да је као неки документарцац о славним личностима. Било ми је занимљиво када су у филму приказивали Џејеве наступе и концерте, јер сам могла да приметим колико се музика која је тада била популарна разликује од данашње. На мене је посебан утисак оставила публика на тим концертима који су приказани, јер се видело да заиста уживају у Џејевом певачком умећу и знају све његове песме. Препоручујем посебно старијом генерацијама да погледају филм „Недеља”, јер ће им се сигурно допасти, али и млађи, попут мене, у том филму могу наћи нешто занимљиво и вредно пажње.

Иза Џеја Рамадановског су остали бројни музички хитови, од којих смо за вас издвојили неколико песама.

Учини нешто, животе

**Учини нешто за моју младост –
хеј, животе, платићу цех.
Уместо туге пружи ми радост;
уместо суза пружи ми смех.**

Реф.

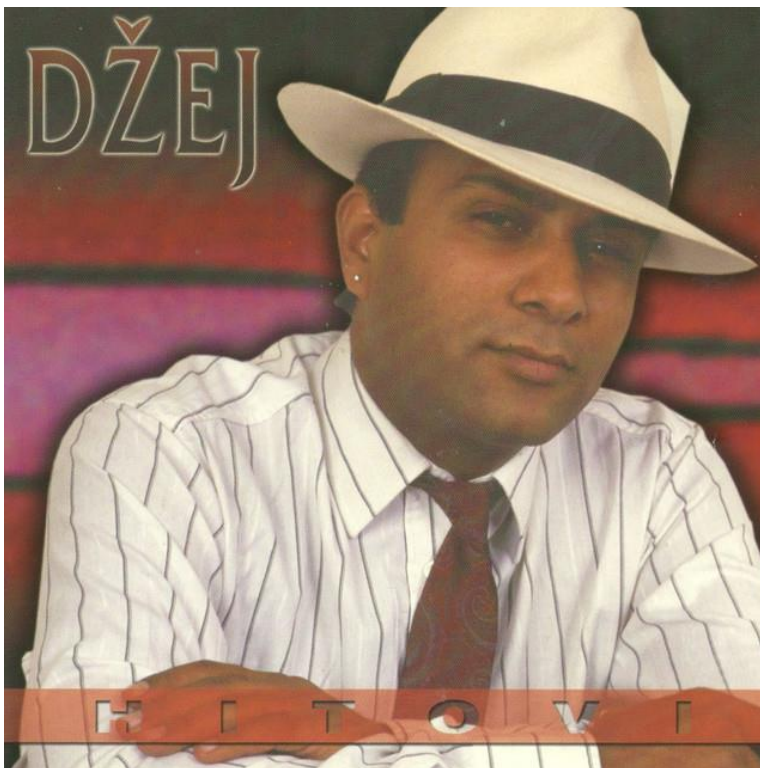
**Доста је било самоће и бола –
склоните увеле руже са стола.
Нек’ ми уберу тек процвало цвеће –
живот се с тугом више не среће (x2)**

**Учини нешто за моју младост –
хеј, животе, пронађи ми лек.
Уместо туге пружи ми радост;
не дај да тужно прође ми век**

Реф. (x2)

**Учини нешто за моју младост –
хеј, животе, дај ми ту реч.
Уместо туге пружи ми радост;
пожури једном старим ти већ.**

Реф. (x2)



Још ме буде мисли луде

Ако су зоре због нас свитале,
зашто ми сада сузе јастук квасе?
Ако су ноћи због нас гореле,
зашто те сузе сад ватру не гасе?

Реф. 2x

Још ме буде мисли луде;
још за тебе питам људе.
Чекајући ја на тебе,
ја изгубих самог себе.

Ако смо једно друго имали,
зашто смо сада далеки и страни?
Ако је време због нас стајало,
зашто нас сада растављају дан?

Реф. 2x

Недеља

Шта да кажем оцу кад ме пита:
где сам, с ким сам, како сам, шта радим?
Шта да кажем, шта да слажем сад,
а да га не растужим?
Да му бол не причиним

Шта да кажем мајци, што ме нема?
Да се јавим, у дом да јој свратим?
Шта да кажем, шта да слажем сад,
а да је не растужим?
Да јој бол не причиним

Реф.

Недеља, и сви сте ту – све подсећа на срећу.
Недеља, а више вас ја загрлити нећу.
Недеља, и све сте ту, а мене с вама нема.
Далеко негде сам, на пут без повратка
ваш син се сада спрема.

Друга шанса

Драги наши читаоци, у претходном броју школског часописа објавили смо сценарио за филм „Друга шанса”, који су написали ученици наше школе. Добили смо сугестије да у објављеном прилогу има грешака, па овом приликом објављујемо исправљену верзију. Никада није на одмет још једном се присетити како се треба борити против насиља, јер и у овом броју нашег часописа желимо да пошаљемо поруке мира, љубави и толеранције.

Улоге

Главне: Филип ; Анита

Споредне: Бела (Анита); Дарија (Сара); Максим; Теодор; Анастасија; Разредна (Соња); Лазар

Наратор: Никола Марковић

ШПИЦА

Наратор: Нико није савршен, то свако треба да зна. Понекад неко дете не буде прихваћено у друштву, због тога што није исте вере, расе или пола. Неко није прихваћен због тога што се не облачи исто или не слуша исту музику као остали. Није битно да ли је неко штребер или лош ђак, битно је какав је изнутра.

ПРВА СЦЕНА

Максим: Можеш ли да ми даш француски да препишем домаћи?

Филип (Даје му свеску.)

Максим: Хвала ти!

Разредна: Ко није на часу?

Максим: Увек исте: Анита, Дарија и Бела.

(Ове три улазе.)

Анита (обраћа се Филипу) : Макни се с мог места, штреберчино!

Филип: Добро, извини!

(Све три седају, Анита ставља ноге на сто.)

Разредна: Какво је ово понашање? Вас три опет касните, а сад правите и глупости!

Бела (саркастично) : Јаојјј, разредна, извињавамо се, неће се више поновити.

Разредна: Све три сте уписане, само да знате.

Анита (саркастично) : Јаоојј ал' смо се уплашиле!

Бела и Дарија: Ууууу!

Дарија: Ниси ти за џабе главна у нашој групи!

ДРУГА СЦЕНА

(Филип иде кроз ходник и одједном му испадне књига.)

Анита: Јао, види, види шта је ово? Па, књига! А знаш где је место књигама?

Филип: Анита, врати ми је!

Анита: У канти!

Анита (Баца књигу у канту.)

(У учионици)

Максим: Анита, како је ово понашање!?

Анита: Читај ми са руке, кракати!

Максим (чита) : Ми смо „БАД“, то значи да смо рођене лоше...

Максим: Значи, ко није лош, није примљен у вашу групу?

Анита: Да. Јок, него ћемо да пустимо вас добрице и досадњаковиће у нашу групу! Ако ниси знао, ти и Филип сте једни од њих.

ТРЕЋА СЦЕНА

Анастасија: Зашто ме тако гледате?

Бела: Та мајица...

Анастасија: Шта са њом?

Дарија: Ужасна је!

Максим: Мени њена мајица изгледа скроз нормално.

Лазар: Шта вас три бленете у њу? Какве везе има како је неко обучен?

Анита: Палите, вас двојица! Не мешајте се у наша вређања!

Лазар: Опаа! Мислим, Даутовићка, сама признајеш да си вређала?

Анита: Да, па?

Анастасија: Хвала вам, момци. Много сте кварне!

ЧЕТВРТА СЦЕНА

(Филип на клупи у школском.)

Теодор (долази ка њему): Јеси добро?

Филип: Како да будем добро кад ме Анита и њена групица нон-стоп зезају?

Теодор: Мислим да није у реду да их пуштамо да ово раде довека. Требало је да их кажемо разредној.

Филип: У праву си, али пре тога морамо да попричамо са Анитом.

Теодор: Свако заслужује другу шансу.

ПЕТА СЦЕНА

Бела: Анита, Дарија и ја смо разговарале и мислимо да је све ово превише.

Анита: Шта то?

Дарија: Много смо се лоше понашале у последње време. Мислим, кад су нам деца из нашег одељења нешто лоше урадила?

Анита (устаје са клупе) : Молим!?! И напуштате ме тек тако!?

Дарија: Ми те никада нећемо напустити, Анита. Ако си расположена за разговор, обрати нам се.

(Бела и Дарија одлазе.)

Теодор (говори Анити) : Никуд' те неће одвести то твоје понашање.

Максим: Ми само хоћемо да знамо једну ствар, зашто си таква и зашто си тако лоша?

Анита: Одувек сам била тиха и повучена и због тога сам била одбачена из друштва. Мислила сам ако будем лоша, да ћу да се спријатељим са некима. Лоше понашање није решење. Извињавам се.

Теодор: Сад имаш новог пријатеља – мене.

Максим: И мене.

Анастасија (долази) : Имаш и мене.

Дарија: И Белу и мене ћеш увек имати за пријатеље!

(Бела и Дарија бацају пет Анити.)

ШПИЦА II

Наратор: Анити су сви опростили, она је исправила своју грешку и више није била лоша према другима. Сва деца су могла да јој не опросте, али су јој пружили другу шансу да покаже своју добру страну. И хвала вам што сте нас гледали у филму, до следећег виђања!

Исправљену верзију сценарија послала нам је **Сара Николић 7/4**

Завршна реч

Стигосмо и до краја ове наше приче о ромском народу и култури. Много је тога што нисмо стигли да споменемо: **Александра Сергејевича Пушкина**, руског романтичарског песника, који је у својим поемама славио слободарски, неспутани дух ромског народа; чувеног ромског певача из Ниша **Шабана Бајрамовића**, који је ромску музику прославио у целом свету; **филмове Емира Кустурице**, који говоре о ромској култури и обичајама, и који су очарали филмске ствараоце на најпознатијим светским фестивалима; глумца **Мајкла Кејна**, који се увек поносио својим ромским пореклом... И вероватно још много тога. Али биће прилике да им се вратимо и посветимо им више пажње, тако да за сада овде завршавамо бар један део наше приче. За крај, поклањамо вам још једну песму о Ромима, да памтите како су их велики светски песници видели и писали о њима. Поздрављамо вас, уз стихове британског песника Едварда Томаса.

THE GYPSY by EDWARD THOMAS (1878-1917)

A fortnight before Christmas Gypsies were everywhere:
Vans were drawn up on wastes, women trailed to the fair.
'My gentleman,' said one, 'you've got a lucky face.'
'And you've a luckier,' I thought, 'if such a grace
And impudence in rags are lucky.' 'Give a penny
For the poor baby's sake.' 'Indeed I have not any
Unless you can give change for a sovereign, my dear.'
'Then just half a pipeful of tobacco can you spare?'
I gave it. With that much victory she laughed content.
I should have given more, but off and away she went
With her baby and her pink sham flowers to rejoin
The rest before I could translate to its proper coin
Gratitude for her grace. And I paid nothing then,
As I pay nothing now with the dipping of my pen
For her brother's music when he drummed the tambourine
And stamped his feet, which made the workmen passing grin,
While his mouth-organ changed to a rascally Bacchanal dance
'Over the hills and far away.' This and his glance
Outlasted all the fair, farmer, and auctioneer,
Cheap-jack, balloon-man, drover with crooked stick, and steer,
Pig, turkey, goose, and duck, Christmas Corpses to be.
Not even the kneeling ox had eyes like the Romany.
That night he peopled for me the hollow wooded land,
More dark and wild than stormiest heavens, that I searched and scanned
Like a ghost new-arrived. The gradations of the dark
Were like an underworld of death, but for the spark
In the Gypsy boy's black eyes as he played and stamped his tune,
'Over the hills and far away', and a crescent moon.